

8.1.2019

Museonjohtaja

Eduskunnan sivistysvaliokunta
Rauhala Marja
-
00102 Eduskunta

Asiantuntijakuuleminen ja -lausuntopyyntö, museolaki ja opetus- ja kulttuuritoimesta annetun lain muuttaminen, eduskunnan sivistysvaliokunta

HEL 2018-013265 T 03 00 00

Yleistä

Hallituksen esitys uudeksi museolaksi on ajankohtainen ja tarpeellinen. Lakiuudistusta on valmisteltu huolella yhteistyössä toimijakentän kanssa ja lausuntokierroksella vuonna 2018 esiin tulleita puutteita on korjattu ja toimijoiden muutosehdotuksia otettu huomioon.

Lakiesityksessä määritellyt museotoiminnan tavoitteet ja tehtävät ottavat hyvin huomioon museoiden yhteiskunnallisen roolin ja toimintaympäristön muuttumisen sekä niiden mukanaan tuomat uudistamistarpeet. Lakiesityksessä tunnistetaan hyvin museotoiminnan pitkäjänteinen luonne ja tarve museopalvelujen tasapuolisesta saatavuudesta koko maassa.

Uudistuksen perusrakenne, rahoitusjärjestelmän säilyminen laskennallisena ja tehtävien määräaikaiset tarkastelut, on niin ikään hyväksyttävä linjaus lakiesityksessä. Lisäksi on selkeyttävää, että nyt myös kulttuuriympäristön viranomaistehtävistä säädetään lain tasolla.

Alueelliset vastuumuseot ja Uudenmaan erityisjärjestelyn jatkuminen

Helsingin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta antoi lausuntonsa kaupunginhallitukselle opetus- ja kulttuuriministeriön esittävän taiteen ja museoiden valtionrahoituksen uudistamisesta 27.2.2018 (HEL 2018-001379 T 02 05 01 02), ja siihen perustuva kaupunginhallituksen lausunto annettiin 12.3.2018 Valtioneuvostolle. Ao. lausunnoissa kiinnitettiin huomiota Uudenmaan alueellisen museotoiminnan erityispiirteisiin ja valtion kokonaisrahoituksen lisäämisen tarpeeseen edellytyksenä ja ehtona taiteen ja kulttuurin vaikuttavuuden kasvulle ja lain toteutumiseksi.

8.1.2019

Museonjohtaja

Kuten lausunnoissa todettiin, on Uudenmaan tilanne poikkeuksellinen: maakunnassa on nykyisellään kolme maakuntamuseota ja yksi aluetaidemuseo. Näistä Helsingin kaupunginmuseo toimii maakuntamuseona ja Helsingin taidemuseo HAM aluetaidemuseona. Kaksi muuta maakuntamuseota ovat Västra Nylands landskapsmuseum Raaseporissa ja Itä-Uudenmaan maakuntamuseona toimiva Porvoon museo. Näiden lisäksi kulttuuriympäristötehtäviä ovat hoitaneet omien kuntiensa alueella Espoon ja Vantaan kaupunginmuseot Museoviraston kanssa tekemiensä erillissopimusten nojalla. Maakuntamuseoista poiketen ne eivät nykyisellään saa tehtävän hoidosta erilliskorvausta.

Nykyiset maakunta- ja aluetaidemuseot korvattaisiin lakiesityksen mukaan alueellisilla vastuumuseoilla (7-8 §). Esityksessä määritellään kolme eri tehtäväkokonaisuutta: 1) alueellisen museotoiminnan edistämis-tehtävä, 2) kulttuuriympäristötehtävä ja 3) alueellinen taidemuseotehtävä, ja hakemuksen perusteella annettava vastuumuseotehtävä voi käsitellä yhden tai useamman tehtäväkokonaisuuden ja toimialue voi käsitellä yhden tai useamman maakunnan alueen, jollei alueen olosuhteisiin liittyvästä perustellusta syystä muuta johdu.

Lakiesityksessä on kiitettävästi otettu huomioon lausuntokierroksen kommentteja. Helsingin kaupungin ja Uudenmaan alueellisten museo-toimijoiden näkökulmasta olennaista on Museolain 8 §:n sanallinen muotoilu. Nyt pykälän tekstissä ja hallituksen esityksen perusteluissa on otettu huomioon Uudenmaan erityinen tilanne, koska laki mahdollistaa, että maakunnassa voi "alueen olosuhteisiin liittyvästä perustellusta syystä" toimia useampi kuin yksi alueellinen vastuumuseo eri tehtäviä hoitaen. Alueen kulttuuriperintötehtävän monipuolisuus ja laajuus voidaan ottaa huomioon, ja jakaa tehtäviä useamman museon kesken, jolloin palvelujen alueellinen saatavuus voidaan lakiesityksen mukaisesti turvata. Esityksen perusteluihin on näiksi syiksi kirjattu esimerkiksi, että maakunnan alueella on jo vakiintuneesti toiminut useampi toimija, joilla on vakiintuneet verkostot ja tietovarannot. Muut syyt voivat liittyä alueen asukasmäärään tai kulttuuriin eroavaisuuksiin. Helsingille on tärkeätä, että edellä kuvattu nykyisen kaltainen koko Uudenmaan alueellinen ja toimiva erityisjärjestely säilyy. Jos maakunnassa toimisi vain yksi tai kaksi alueellista vastuumuseota, merkitsisi se toimivan palvelun heikentymistä, mikä olisi vastoin lakiesityksen henkeä ja tavoitetta. Kuten aiemmissa lausunnoissakin todettiin, on Uusimaa, eritoten pääkaupunkiseutu, maan voimakkaimman kasvun aluetta ja sen kulttuuriympäristön haasteet merkittäviä ja moniulotteisia.

8 §:n 4. momentin muotoilu on sen sijaan jonkin verran hämmentävä: "museolla on toimialueeltaan riittävän kattavat kokoelmat, aineistot ja sisällöt". Momentin teksti on epäselvä, eikä esityksen perusteluistakaan ole apua tulkinnessa. Kuka määrittelee, mikä on "riittävän kattavat ko-

8.1.2019

Museonjohtaja

koelmat” ja mitä tarkoitetaan kirjauksella ”muulla tavoin järjestetty pääsy alueellisesti merkittäviin aineistoihin”? Momentissa ei oteta huomioon alueellisia erityispiirteitä, esim. Uudellamaalla on kaupunkien pieniä tai suuria museoita, jotka huolehtivat oman kuntansa kokoelmien tallentamisesta, eikä ole mitenkään tarkoituksenmukaista tai millään tavalla tehokasta, että alueellinen vastuumuseo ryhtyy tähän työhön, jota muut jo tekevät tai josta on jo sovittu valtakunnallisen tallennus- ja kokoelmayhteistyön (TAKO) puitteissa. Alueellisten vastuumuseoiden rooli on pikemminkin ohjaava tai koordinoiva ja yhteisiä kokoelmapoliittisia linjauksia tukeva. Tätä pykälää tulee vielä joustavoittaa ja selkeyttää, ja lain tulkintaa ohjaava esityksen perusteluteksti tulee kirjoittaa alueelliset erityispiirteet huomioon ottavaksi.

Vastuumuseoiden tehtävien lisääntyminen ja täysimääräinen rahoittaminen

Toiminnallisesti museolaki muuttaa eniten nykyisten maakuntamuseoiden, aluetaidemuseoiden ja valtakunnallisten erikoismuseoiden toimintaa. On hyvä, että alueellisista ja valtakunnallisista tehtävistä säädetään lain tasolla. Uudistuksen mukaan alueellisten vastuumuseoiden tehtävät lisääntyvät. Uudistuksen keskeisin kysymys on, miten turvataan koko uudistuksen ja erityisesti alueellisen vastuumuseotoiminnan rahoitus. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusta koskevan lain muutosesityksen taloudelliset vaikutusarvioinnit ovat puutteellisia, ja perusteluissa todetaankin, että vaikutuksia on vaikea tarkalleen arvioida ja ennakoita. Lain perusteluissa mainitaan koelaskelmia tehdyn, mutta sellaisia ei kuitenkaan ole toimijoille missään vaiheessa esitetty. Jako henkilötyömäärään ja yksikköhintaan perustuvaan perusrahoitukseen (37 % laskennallisesta yksikköhinnasta) ja alueellisten vastuumuseoiden tehtäväperusteiseen lisärahoitukseen on sinänsä perusteltu ja selkeä, mutta jälkimmäiseen nyt määritelty 85 %:n osuus laskennallisesta yksikköhinnasta sisältää riskejä lakiuudistuksen toteutumiselle, sillä se ei kata lisääntyneiden tehtävien vaatimia resursseja täysimääräisesti.

Helsingin kaupungin kannalta erityisesti Keski-Uudenmaan rahoituksen tilanteeseen sisältyy epävarmuustekijöitä. Keski-Uudellamaalla Espoon ja Vantaan kaupunginmuseot ovat erillissopimuksella hoitaneet kulttuuriympäristötehtäviä omissa kaupungeissaan, eivätkä ole saaneet korotettua valtionosuutta näiden tehtävien hoitamiseen. Esityksen perusteluiden mukaan vastuumuseo voi tarvittaessa tehdä yhteistyötä alueen muiden museoiden kanssa tai hankkia asiantuntemusta ostopalveluna, jolloin tehtävien ja kustannusten jaosta sovittaisiin toimijoiden kesken. Mikäli Helsingin kaupunginmuseo nimettäisiin Keski-Uudenmaan alueelliseksi vastuumuseoksi, kasvaisivat sen alue ja työmäärä näiden kaupunkien osalta. Lakiesityksen perustelut mahdollistavat siis alueen sisäiset järjestelyt, esim. alihankinnan, vaikka pykälässä ei siitä varsinaisesti säädetäkään. Jos tehtävät suunnitellusti siirtyvät alueelliselle

8.1.2019

Museonjohtaja

vastuumuseolle, tulee se ottaa vastuumuseon rahoituksessa huomioon, jotta uudet tehtävät voidaan hoitaa. (Kulttuuriympäristötyöhön on kohdennettu Espoossa 4 ja Vantaalla 3 htv). Jotta vastuumuseotehtävä voidaan ottaa vastaan, tulee täysimääräinen rahoitus turvata näidenkin resurssien osalta.

Keski-Uudellamaalla tehtäväalue kasvaa muutenkin, koska koko kulttuuriympäristöltään rikas Mäntsälä siirtyisi maakuntarajauksen perusteella hoidettavaksi Päijät-Hämeen maakuntamuseolta Keski-Uudenmaan alueelliselle vastuumuseolle. Lisäksi kokonaan uusi tehtäväalue on Keski-Uudenmaan arkeologia, jota aiemmin on hoitanut Museovirasto, koska maakuntamuseolla ei siihen ole ollut resursseja.

Rahoituksen osalta lakiesitykseen sisältyy siis ristiriita. Helsingin kaupunginhallituksen aiemmassa lausunnossa todetaan: ”hallitusohjelmassa on linjaus, että pidättäydytään uusien, kuntien menoja lisäävien tehtävien ja velvoitteiden antamisesta ilman, että samalla päätetään vastaavan suuruista velvoitteiden karsimisista tai uusien velvoitteiden täysimääräisestä rahoittamisesta.” Lakiesityksen mukaan määritellyistä laajentuvista vastuumuseotehtävistä ei kuitenkaan makseta täysimääräisesti, vaan 85 % laskennallisista henkilötyökuluista. Helsinki katsoo, että vastuumuseotehtävien rahoitus tulee toteuttaa täysimääräisesti tehtävien vaatimusten mukaan. Näin ollen hallituksen lakiesitystä voidaan puoltaa edellä mainituin kommentein, mutta rahoituksen perusteet ja riittävyys uusien tehtävien hoitamiseksi tulee vielä turvata.

Lisätiedot

Tiina Merisalo, museonjohtaja, puhelin: 310 36485
tiina.merisalo(a)hel.fi

Museonjohtaja

Tiina Merisalo
museonjohtaja

Tiedoksi

Tiedoksisajaajat